

Nesibe b. Ka'b Lc

Ummi

Umarc Nesibe

Resit Bizā, Tefsirul-Mensā, C.IV, 101

1997
ZIMMIL7

٣٥٣ ب برينش، محمد حسن
Ummi Umarc نسبة بنت كعب المازنية: أم عمارة / محمد
حسن برينش. - ط ١. - الرياض: مكتبة الحرمين،
الكويت مكتبة دار الأرقم ١٤٠٠ هـ، ١٩٨٠ م.
٨٠ ص ٢٠٤ سم. - (نماذج من نساء
العقيدة: ٢٤)
١. أم عمارة، نسبة بنت كعب، ت نحو
١٣ هـ. ٢. الصحابة والتابعون أ. العنوان

ع ٨٩٩ ر الرفاعي، عبدالعزيز أحمد
Ummi Umarc

أم عمارة: الصحابة الباسلة / عبدالعزيز
الرفاعي. - ط مسزينة ومنقحة. - الرياض: دار
الرفاعي، مقدمة: ١٣٩٠ هـ، ١٩٧١ م.
٧٦ ص ١٧٤ سم. - (المكتبة الصغيرة: ٦٤)
١. أم عمارة، نسبة بنت كعب، ت نحو
١٣ هـ. ٢. الصحابة والتابعون أ. العنوان ب. السلسلة
٤٣٣٧٣

ARALIK 1998

٢٣٩.٩ 23 ARALIK

ع ٨٩٩ ر الرفاعي، عبدالعزيز أحمد
أم عمارة: الصحابة الباسلة / عبدالعزيز

ط ٢
الرفاعي. - ط ٢. - الرياض: دار الرفاعي: ١٣٩٣ هـ،
١٩٧٣ م.

٨٠ ص ١٧٤ سم. - (المكتبة الصغيرة: ٦٤)
١. أم عمارة، نسبة بنت كعب، ت نحو
١٣ هـ. ٢. الصحابة والتابعون أ. العنوان
ب. السلسلة

كريمة البستاني

Nesibe bint Ka'b (184-185)

النساء العربيات

- في الأدب
- في الفناء
- في الحرب
- في الكهانة

Turkish Library	9167
Key	892.7
Tarif no. : 1845-N	

دار
نظير عبود

إلا وأنا أراها تقا تل دوني . ولما جرح ابنها عمارة انقضت
على جارحه ، فضربت ساقه فبرك . وقد أصيبت بثلاثة عشر
جرحاً غار واحد في عاتقها فنزف الدم منه ، وعلى ذلك ظلت
تنفض كالصاعقة وتضرب في نحور الأعداء غير آبهة ولا
دارية بالدم الناعرا من جسمها .

صفية عمه النبي

وصفية بنت عبد المطلب عمه النبي ، انحدرت
وحدها من فارغ ، حصن حسان بن ثابت ، حيث اعتصم
النساء والصبيان يوم الخندق ، ففتكت بعمود معها بيهودي
كان يطوف بالحصن ، بعد أن جيبن حسان الذي كان معهم
عن النزول إليه .

نسيبة المازنية

وقد كانت نسيبة بنت كعب المازنية ، زوجة زيد بن
عاصم ، بين الذين دافعوا أذى المشركين عن النبي في أحد ،
فقد خرجت ، خروج غيرها من النساء . تسقي الظمأى ،
وتداوي الجرحى . وكانت غيرة الحرب وطلعتها للمسلمين .
ثم أشاحت بوجهها عنهم ، فتناولتهم سيوف المشركين وأسنتهم
وسهامهم ، تنهل من نحورهم وتطعن في ظهورهم . فانكشفوا
ولوا مدبرين إلا عشرة ، أو نحوهم ، وقفوا يدرأون عن
النبي ويحولون دون الوصول إليه . فلما رأته نسيبة ذلك انقضت
سيفها ، واحتملت قوسها ، وانطلقت تصول وتجول بين
يدي النبي ، تنزع عن القوس وتضرب بالسيف ، وحولها
علي وأبو بكر وعمر ، وسعد وطلحة والزبير والعباس ،
وزوجها وولداها ، فكانت لا ترى الخطر يدنو من النبي
إلا كانت سداه . حتى قال النبي : ما التفت يمينا وشمالاً

دائرة المعارف بزرگ اسلامی، جلد هفتم، تهران، ۱۳۸۰

۲۲۷ ام عماره

هو، خیابو یامشکین شهر، تهران، ۱۳۵۴ ش: سیوطی، الرحمة فی الطب والحکمة، بیروت، ۱۴۰۳/۱۹۸۳ م؛ شایست ناشایست، ترجمه کنایون مزدایور، تهران، ۱۳۶۹ ش؛ شکورزاده، ابراهیم، عقاید و رسوم مردم خراسان، تهران، ۱۳۴۶ ش؛ شهری، جعفر، تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، تهران، ۱۳۶۸ ش؛ هو، طهران قدیم، تهران، ۱۳۷۱ ش؛ شهردان بن ابی الخیر، نزهت نامه علایی، به کوشش فرهنگ جهانیور، تهران، ۱۳۶۲ ش؛ صد در نثر و صد در بندهش، به کوشش ارواد بامانجی ناساروانجی داهابهار، ۱۹۰۹ م؛ عبدلی، علی، تاتها و تالشان، تهران، ۱۳۶۹ ش؛ عقیلی خراسانی، محمدحسین، مخزن الادویه، تهران، ۱۳۷۱ ش؛ فیضی سرهندی، الله داد، مدارالافاضل، به کوشش محمدباقر، لاهور، ۱۳۴۸ ش؛ قرآن مجید؛ کاشانی، عبدالله، عرایس الجواهر، به کوشش ایرج افشار، تهران، ۱۳۴۵ ش؛ کتیرایی، محمود، از خشت تا خشت، تهران، ۱۳۴۸ ش؛ کرباسی راوری، علی، فرهنگ مردم زاو، تهران، ۱۳۶۵ ش؛ کریستن سن، آرتور، آفرینش زیانکار در روایات ایرانی، ترجمه احمد طباطبایی، تبریز، ۱۳۵۵ ش؛ گزیده های زادسیرم، ترجمه محدثی راشد محصل، تهران، ۱۳۶۶ ش؛ لغت نامه دهخدا؛ لهسایی زاده، عبدالعلی و عبدالنبی سلامی، تاریخ و فرهنگ مردم دوان، تهران، ۱۳۷۰ ش؛ ماسه، هانری، معتقدات و آداب ایرانی، ترجمه مهدی روشن ضمیر، تبریز، ۱۳۵۵ ش؛ معین، محمد، مزدیسنا و ادب پارسی، تهران، ۱۳۳۸ ش؛ میدانی، احمد، السامی فی الاسلامی، تهران، ۱۳۴۵ ش؛ نوری، یحیی، اسلام و عقاید و آراء بشری، یا جاهلیت و اسلام، تهران، ۱۳۵۴ ش؛ هدایت، صادق، نیرنگستان، تهران، ۱۳۳۴ ش؛ هامیونی، صادق، فرهنگ مردم سرورستان، تهران، ۱۳۴۸ ش؛ یونگ، کارل گوستاو، چهار صورت مثالی، ترجمه پروین فرامرزی، مشهد، ۱۳۶۸ ش؛ نیز:

Christensen, A., *Essai sur la démonologie iranienne*, Kopenhagen, 1941; Cohen, A., *Everyman's Talmud*, London, 1949; ER; *Judaica*; MacKenzie, D. A., *Myths of Babylonia and Assyria*, London, 1974; Massé, H., *Croyances et coutumes persanes suivies de contes et chansons populaires*, Paris, 1938.

علی بلوکباشی

امضاء، نک: تأسیس و امضاء.
 ام عقیل، نک: فاطمه بنت اسد.

✓ ام عماره، کنیه نسبه بنت کعب (د پس از ۱۳ ق/۶۳۴ م)، از زنان صحابی پیامبر (ص). در پاره ای مأخذ، نام او را نسبه نیز ضبط کرده اند (نک: کلبی، ۴۹/۲؛ واقدی، ۶۸۵/۲)، اما نباید او را با یکی دیگر از زنان صحابی پیامبر (ص) به نام نسبه بنت کعب که «ام عطیه» کنیه داشت و او نیز از انصار بود، خلط کرد (نک: همانجا، که از هر دو در یک واقعه نام برده است؛ خلیفه، ۸۷۸/۲؛ نیز نک: ابن عبدالبر، ۱۹۴۷/۴؛ ابن ماکولا، ۳۳۷/۷-۳۳۸).

پدر ام عماره، کعب بن عمرو، از بنی مازین خزرج - قبیله مشهور بئرب (مدینه بعدی) - و مادر وی رباب دختر عبدالله نیز از همان قبیله بود (کلبی، همانجا؛ ابن هشام، ۳۱۹/۲؛ ابن سعد، ۳۰۱/۸). دو برادر او، عبدالله و عبدالرحمان بن کعب نیز از اصحاب به شمار می رفتند (همانجا).

ام عماره گویا نخست با زید بن عاصم از بنی نجار خزرج ازدواج کرد و از او دو فرزند به نامهای حبیب - که بدین سبب به او ام حبیب نیز گفته می شد (نک: ابن هشام، همانجا؛ بلاذری، فتوح، ۱۲۶، به نقل از واقدی) - و عبدالله داشت که هر دو در شمار اصحاب بودند (نیز نک: کلبی، همانجا).

را از آویختن آویزه های جادویی به گردن و پیشانی فرزندان به قصد بیرون کردن بیماری از تن آنها باز داشته است (نوری، ۵۷۶). با اینهمه، هنوز اینگونه پندارهای ابتدایی رواج دارد و انواع طلسم و افسون در میان توده بزرگی از مردم جوامع اسلامی به کار می رود.

اعمال جادویی: مردم جزیره العرب برای دفع ارواح بلید و شریر و شیاطین از تن و جان کودکان و بیماران جن زده به روشهای جادویی گوناگونی متوسل می شدند. یکی از این روشها همراه کردن آویزه هایی از چیزهای آلوده و ناپاک بوده است. مثلاً آویختن پلشتیها و پلیدیها، و استخوانهای مردگان را مؤثرترین چاره جوییها در راندن ارواح و درمان بیماری جن زدگی می پنداشتند (نک: هو، ۵۷۳).

مردم ایران نیز برای جن زدایی و رفع ام صبیان زدگی از کودکان، آداب و اعمال جادویی و خرافی بسیار گوناگونی به کار می برده اند. این اعمال و آداب در هر منطقه بستگی به نظام فرهنگی حاکم بر جامعه آن منطقه داشته است. مثلاً در تهران، و احیاناً بعضی از شهرها و آبادیهای دیگر ایران، کودکی را که «بی وقتیش» می شد، یعنی او را جن می زد و به مرض غش گرفتار می شد، از میان دو پای مادرش و دو پای دختری که پشت به پشت هم ایستاده بودند، رد می کردند. بعد هم او را ۳ بار از میان بند فنداق تفنگ می گذراندند (هدایت، ۴۵-۴۶).

در دهات ساحلی بندر لنگه، کودک ام صبیان زده را بغل می کردند و از دالانی کنده شده در زیر زمین می گذراندند (ساعدی، اهل هوا، ۹۵). مردم جزیره قشم و حواشی بندر عباس، کودک بیمار را داغ می کردند. روش داغ کردن چنین بود: نخست کودک را درون پالان کهنه خری می گذاشتند، بعد تکه پارچه ای سیاه و آهاردار را گره می زدند و به شکل تکه در می آوردند و در آتش می انداختند. پس از اینکه پارچه تماماً سوخت و دود شد، با خاکستر سوخته پارچه ۳ جای پیشانی بچه را داغ می گذاشتند. داغ یا نشان خاکستر را به ترتیب، نخست میان دو ابرو، بعد شقیقه راست، و آنگاه شقیقه چپ کودک می نهادند (همانجا). تهرانیها خال یا نشانی از دوده اجاق را با انگشت میانی دست چپ بر وسط پیشانی نوزاد یا کودک ام صبیان زده می گذاشتند (شهری، طهران قدیم، ۱۸۴/۳). خراسانیها با خاکستر سوخته اسفند روی پیشانی نوزاد خال می نهادند (شکورزاده، ۱۴۳).

مأخذ: آموزگار، ژاله و احمد تفضلی، اسطوره زندگی زردشت، تهران، ۱۳۷۲ ش؛ ابن بسطام، عبدالله و حسین ابن بسطام، طب الائمه (ع)، نجف، ۱۳۸۵ ق؛ افغانی نویس، عبدالله، لغات عامیانه فارسی افغانستان، کابل، ۱۳۶۹ ش؛ انطاقی، داوود، تذکره اولی الالباب، قاهره، ۱۹۰۶ م؛ بهمنیار، احمد، مقدمه و حاشیه بر الابنیه عن حقایق الادویه ابومنصور موفق هروی، به کوشش همرو و حسین محیوبی اردکانی، تهران، ۱۳۴۶ ش؛ بولاک، ادوارد یاکوب، سفرنامه، ترجمه کیکاوس جهاننداری، تهران، ۱۳۶۱ ش؛ تاج العروس؛ جمالی بزیدی، مطهر، فرخ نامه، به کوشش ایرج افشار، تهران، ۱۳۴۶ ش؛ نهایوی، محمد اعلی، کشف اصطلاحات الفنون، به کوشش لطفی عبدالبدیع و دیگران، قاهره، ۱۳۸۲ ق/۱۹۶۳ م؛ حکیم مؤمن، محمد، تحفه، تهران، ۱۳۷۸ ق؛ داویدیان، ه. و غلامحسین ساعدی، «تجزیه و تحلیلی از آل و ام الصبیان بر مبنای روان شناسی»، سخن، ۱۳۴۴ ش، س ۱۶، ش ۱؛ رشادتی اهری، باقر، «فوش وورماق یا فوش زدگی»، فردوسی، ۱۳۴۸ ش، ش ۹۱۶؛ ساعدی، غلامحسین، اهل هوا، تهران، ۱۳۵۵ ش؛

فكري الجزائر ، مداخل المؤلفين و الأعلام العرب حتى عام ١٢١٥ هـ = ١٨٠٠ ،
الجزء الثاني ، ١٩٩٢ الرياد . ص . ١٥٣-٥٤ . DIA KTP.16760..

-Ummi Umaru-

أم عمارة

نسبية (١) بنت كعب بن عمرو بن عوف .. بن النجار، الأنصارية، المازنية، أم عمارة:

... — نحو ١٣ هـ

... — نحو ٦٣٤ م

(١) يفتح النون الموحدة الفوقية. وجاء في تقريب التهذيب بالتصغير.

334-34, 38

الإصابة في تمييز الصحابة: ترجمة رقم ١٠٥١ في ٨ : ١٩٨-١٩٩ . ← 437, 442, 482

٢- أسد الغابة - القاهرة: جمعية المعارف، ١٢٨٠ هـ . ٥ : ٥٥٥ في ط .. بيروت: دار الفكر، ١٤٠٩ هـ ،

١٩٨٩ م (ترجمة رقم ٧٣١١ في حرف النون والسين ٦ : ٢٨٠ ، وفي كني النساء أم عمارة في نفس

الجزء ص ٢٧١ في ترجمتين رقمهما ٧٥٤٢ - ٧٥٤٣ ..

٣- الطبقات الكبرى/ لابن سعد ٨ : ٤١٢ .

٤- الاستيعاب : ترجمة رقم ٤١٠٥ . ٤١٩٠ . ٤١٩٠ . ٤١٩٠ . ٤١٩٠ .

٥- صفة الصفوة ٢ : ٣٤ . 422 997. 85U.5

٦- تهذيب التهذيب ١٢ : ٤٥٥ .

٧- تقريب التهذيب ترجمة رقم ٦٠ - في ٢ : ٤٢٣ .

129.1.HAC.T.

5823K-04

٨- تبصير المنتبه بتحرير المشتبه: تحقيق علي أحمد البجاوي ق ٤ : ١٤١٥ .

٩- نسبية بنت كعب المازنية/ تأليف محمد حسن بريغش - الكويت: دار الأرقم : الرياض: مكتبة الحرمين،

١٤٠٠ هـ ، ١٩٨٠ م (سلسلة نماذج من نساء العقيدة: ٢)

١٠- الأعلام ط ٣ في ٨ : ٣٣٤ ، ط ٤ في ٨ : ١٩ .

23 OCAK 1995

920. KEH.A

١٧١ : ٥

١١- أعلام النساء

احمد خليل جُمعة ، نساء من عصر النبوة ، الجزء الثاني ،
دمشق 1992 ، ص. 16-5 ، DIA Ktp. 21066/2

Ummi Umar

(1)
نسبته بنت كعب الأنصارية
رضي الله عنها

● قال ﷺ:
«ما التفت يمينا ولا شمالا إلا وأنا أراها تُقاتل
دونى».

● وقال عليه الصلاة والسلام:
«الحمد لله الذي ظفرك، وأقر عينك من عدوك. وأراك
تأرك بعينك».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نماذج من نساء العقيدة
(٢)

200311 UMMU UMARU

نَسِيْبَةُ بِنْتُ كَعْبِ الْمَازِنِيَّةِ
« أُمُّ عُمَارَةَ »

محمد حسن ريعش

مكتبة المنار
الأردن - الترقاء

١٩٨٤

21 ARALIK 1993

مكتبة المنار
الأردن - الترقاء

ك
* أم عمارة * Ümmü UMÂRE

* بِسَالتَهَا فِي وَقَعَةٍ أُحَدِّثُ --

عد - ج ٨ ص ٢٠١

1981 10/1/3 42

WENSINCK AREN JEAN, MİFTAHU KÜNUZÜ's-SÜNNE.

Trc: ABDÜLBAKİ MUHAMMED FUAD, BEYRUT 1983. ss . 62 DİA DM NO: 04160.

KISALTMALAR:

بخ = صحيح البخاري، مس = صحيح مسلم، بد = سنن أبي داود، تر = سنن الترمذي، نس = سنن النسائي، مع = سنن ابن ماجه، مى = سنن
الدارمي، ما = موطأ مالك، ز = مسند زيد بن علي، عد = طبقات ابن سعد، حم = مسند أحمد بن حنبل، ط = مسند الطيالسي، هش = سيرة ابن
هشام، قد = مغازي الواقدي